

SESSION 2025

HÉBREU

Épreuve à option

Sujet commun ENS Ulm, Lyon

Durée : 6h

Le sujet comporte 4 pages

TOURNEZ LA PAGE S.V.P

ANALYSE ET COMMENTAIRE DE TEXTES OU DOCUMENTS EN HÉBREU

Analysez et commentez, **en hébreu**, les trois documents suivants :

ישראל צריכה מערכת חינוך משותפת, שמלמדת שתי שפות ושני נרטיבים היסטוריים

חנין מג'אדלה, הארץ, 25.04.2023

לפני כמה שנים קיבלתי הודעה פרטית בפייסבוק, וזה היה בערך הנוסח שלה: היי חנין, דרך הפוסטים שלך אני לומד דברים שלא ידעתי ולא הכרתי על האנשים שחיים לצידי בחלקת ארץ זו. אני בא מבית מזרחי ימני בדעותיו, מצביעי ליכוד, וזה גורם לי לחשוב ולהרהר בדברים שגדלתי עליהם. זה מפחיד אותי אבל מצד שני מפכח ופותח את הראש.

5 זו היתה הודעה אחת מני רבות, ולכולן היה מוטיב משותף: תחושת החמצה וחוסר ידע. אנחנו לא מכירים את השכנים שגרים דקה מאיתנו, אנחנו לא יודעים את השפה שלהם, התרבות שלהם זרה לנו, לא קראנו בספרים שלהם ולא הכרנו את הסופרים שלהם. אולי רק את מחמוד דרוויש, אבל גם ההיכרות הזאת היא בנסיבות הלא נכונות, בגלל שורה אחת משיר שציטטה מירי רגב, ככלי לניגוח פוליטי. שורה אחת מתוך יצירה ענפה ורומנטית שעוסקת בהיבטים האנושיים שמשותפים לכולנו. כשנתקלים בטקסט בערבית, האסוציאציה הראשונה של הציבור הישראלי היהודי היא שזה כרוז של חמאס.

אם יהודים ילמדו את השפה מגיל צעיר, הם לא ישבשו ביטויים וקללות בערבית, הם יידעו שפינג'אן זה כוס הקפה, ולא הכלי שאיתו מכינים קפה

אז אם בכל זאת ישראל תקום מחדש, תידרש לה מערכת חינוך אחרת, משותפת, שמגיל צעיר מלמדת את שתי השפות, את שתי התרבויות, את שני הנרטיבים ההיסטוריים, החגים, הסלנגים. אז דברים ייראו אחרת.

15 יהודים לא ישבשו ביטויים וקללות בערבית, הם יידעו שפינג'אן זה כוס הקפה ולא הכלי שבו מכינים קפה. הם לא ישתמשו בגוגל טרנסלייט לתרגם פוסטים של ערבים בפייסבוק כדי לבדוק שהם לא מתכננים "איטבח אל יהוד". "איטבח" זה בכלל בישול, ו"אידבאח" אולי קיים במילון, אבל בעיקר שם, לפחות בהקשר זה.

זה לא יעצר פה. יחידות המודיעין גם לא ידרשו לימוד ערבית קלוקלת בחטיבת הביניים ועוד קורס מזורז ללימוד שפה ותרבות; איך אפשר לדחוס את כל העושר הזה לכלל קורס אחד? ואולי אז הן לא ייחשבו יחידות עילית בכלל. אם יהודים יידעו ערבית מגיל צעיר הם לא יצטרכו תיווך של פרשנים יהודים לענייני ערבים, כאילו להיות ערבי זו בעיה או מסתורין השמור לחברה עלומה. אילו הבחור המזרחי מההודעה ההיא בפייסבוק היה יודע ערבית כמו סבא שלו באלכסנדריה או בבגדאד, הוא היה מבין שירים שאבותיו אהבו בשפת המקור.

המדינה נכשלת בהוראת העברית, והילדים העולים נותרים מנותקים ומבודדים

ליזה רוזובסקי, הארץ, 08.12.2024

משרד החינוך מחויב לספק לילדים עולים שעות לימוד עברית ומורים ראויים, אך אינו עומד בהבטחה. התלמידים — מהם תלמידים שבאו מבתי הספר הטובים ביותר ברוסיה — נתקלים בחומה אטומה ובלי כלים, ולעיתים מופנים למוסדות מקצועיים. [...]

5 איהקצאת השעות והמחסור במורים מקצועיים הם שני ביטויים מרכזיים לבעיה רחבה וחריפה של אימוכנות מערכת החינוך לקליטת תלמידים עולים. על פי נתוני משרד העלייה והקליטה, מתחילת 2022 ועד ספטמבר האחרון נקלטו בישראל כמעט 23 אלף ילדים ובני נוער בגילי בית ספר (בני 6 עד 17), רובם המוחלט — כמעט 19 אלף — ממדינות ברית המועצות לשעבר, בעיקר מרוסיה.

10 מרבית העולים שבחרו לעזוב את רוסיה ולעבור לישראל על רקע המלחמה באוקראינה הם משכילים מערים גדולות. רבים מהם מייחדים תשומת לב רבה לחינוך ולהשכלה של ילדיהם ורגילים להשקיע בכך מאמצים, כסף ומחשבה. לימודי העברית במערכת החינוך נהפכו לעניין כאוב בקהילת העולים החדשים. כפי שאם אחת ניסחה כשדיברה על בית ספר בתל אביב, שנעשה אבן שואבת לבני נוער מהעלייה החדשה: "לא נתנו להם עברית בכלל. במקום שש השעות השבועיות שהגיעו להם נתנו להם בקושי שלוש. זה כמו לקחת ציורים של רמברנדט ולקבור אותם במרתף — זה בדיוק מה שקרה לילדים שלנו. לא סתם לא השקיעו בהם, זלזלו בהם לחלוטין."

15

אסיה וייסמן, בעצמה מורה לעברית, מומחית לשיטות לימוד של שפות וגם עולה חדשה ואם למתבגרת, אומרת שרמת הוראת העברית בישראל בכלל ולילדים ולבני נוער בפרט נמוכה ביותר, ושורים רבים נוקטים שיטות לימוד מיושנות (למשל "ללמוד את כל הביניים") — או מלמדים בלי שיטה כלל (מבקשים מתלמידים לפתוח ערך בוויקיפדיה ולתרגם אותו). עבור ילדים רבים ומשפחות רבות המפגש עם העברית בבית הספר מגלם את ישראל כולה. אם המפגש הזה טראומטי, זה מוביל להיסגרות ולאי־קבלה, לרצון לעזוב את המדינה, היא מסבירה.

20

הורים לילדים מכמה ערים וממגוון בתי ספר שוחחו עם "הארץ", ועדויותיהם מהדהדות את הדברים: תוכניות לימודים שאינן מותאמת למציאות של המאה ה-21 או אינן קיימות כלל, מורים שאינם מקצועיים, נעדרים מוטיווציה וחסרי גישה לילדים. מלבד זאת, ל"הארץ" נודעו שני מקרים שבהם מחלקות חינוך בערים הקולטות עודדו לכאורה תלמידים עולים לעבור לחינוך מקצועי בשל אידיעת העברית וכן מקרים שבהם הוגבלו תלמידי תיכון בבחירת מגמות לימוד בשל היותם עולים חדשים. כיתות העולים המיוחדות שפועלות בכמה בתי ספר ברחבי המדינה ושומרות לסייע בקליטת בני נוער עולים משחקות בתפקיד כפול: מצד אחד הן מעניקות לבני הנוער סביבה תומכת וחברים שחולקים איתם שפה ורקע משותפים ונתקלים בקשיים דומים. מצד שני הן

25

"כולאות" את התלמידים ב"גטאות" דוברי רוסית, מעכבות את רכישת העברית ומונעות מהם להכיר את בני גילם ילידי הארץ. [...]

30

ממשרד החינוך נמסר בתגובה: "הטענות המועלות מציגות תמונה שאינה משקפת את המציאות המערכתית בשטח. משרד החינוך פועל באופן שיטתי לקליטת תלמידים עולים והשתלבותם במערכת החינוך הישראלית, בהבנה שרכישת השפה העברית היא מפתח להשתלבותם המיטבית בחברה הישראלית ובשוק העבודה. מאז 2022, המערכת קלטה בהצלחה למעלה מ-18 אלף תלמידים עולים.

"המשרד מפעיל מערך מקיף של תמיכה הכולל שעות אולפן, ייעודיות, תכניות המשך מותאמות וליווי פרטני. למעלה מ-2,300 אנשי חינוך עוברים מדי שנה הכשרה מקצועית להוראת עברית כשפה שנייה, והאגף לקליטת תלמידים עולים מספק הדרכה שוטפת ופיתוח מקצועי מתמשך.

35

"לצד הוראת העברית, המשרד מקדם גישה מקיפה הכוללת תוכניות העשרה, בהן אולפני קיץ לחידוק השפה והיכרות עם הארץ, ותוכניות תוספתיות כמו שע"ל, משעולים ועוג"ן (שע"ל ומשעולים הן תוכניות ללימוד עברית בהיקף של שעותיים בשבוע, לקבוצות של חמישה ילדים לפחות, שאינם זכאים עוד לשעות אולפן. על פי חוזרי המנכ"ל, הן מופעלות "בכפוף לקיומו של תקציב". עוג"ן היא תוכנית למניעת נשירה של עולים – ל"ר). בנוסף, מוקצים משאבים ייעודיים הכוללים מורות חיילות ובנות שירות שעוברות הכשרה מקצועית מתאימה.

40

"השיבוץ במסגרות החינוך מתבצע באחריות ובשיתוף הרשויות המקומיות, תוך התאמה לצורכי התלמיד. המשרד מלווה את התהליך ומספק מענה מותאם במקרים של קשיים נקודתיים. בכל מקרה של קושי, המשרד ערוך לבחון את המקרה לגופו ולטפל בו במהירות האפשרית.

45

כשהפכתי למורה גיליתי עד כמה המורות בישראל הן ציבור שתקן

לירון, הארץ, 24.09.2024

בתי הספר בישראל לא מלמדים תלמידים לדבר – לא ערבית, לא אנגלית, לא בכלל. כל עניין שקשור למציאות הפוליטית המורכבת שבה חיים הילדים שלנו נעלם. [...]

כשהתחלתי ללמד גיליתי שהרוב המוחלט של הילדים בכיתות שלי, למרות שהם לומדים אנגלית כבר שנתיים-שלוש, כמעט לא מדברים את השפה. גם אלה שנעים בקלילות ובמהירות על המילים הכתובות עוצרים בחריקת בלמים כשמגיע הזמן לדבר. הם נלחצים, מפחדים לשגות, לא יודעים מאיפה להתחיל ואיך להמשיך, ממהרים לצחוק מטעויות של אחרים אבל נאלצים בתורם. "מה את רוצה ממני?", תלמיד מתוסכל בכיתה ה' שואל אותי, "אני לא יודע לדבר."

5

אולי הוא צודק והאילמות שלו היא אשמתי. אני עדות חיה למשבר העמוק של מערכת החינוך הממלכתית: מורה לאנגלית שהתקבלה להוראה ללא הכשרה וכמעט ללא ניסיון רלוונטי ולפני שלוש שנים קיבלה ספר לימוד, הנחיות איך להגיע לכיתה ("בצריפים, דלת מימין, התלמידים מחכים לך") והתחילה ללמד. באמת, מה אני רוצה ממנו. תנו לו מורה מנוסה והוא יוכל לדבר.

10

לדבר בשפה חדשה זו חוויה מטלטלת. צריך להיות מוכן להיראות ולהישמע טיפש, לטעות ולהכיר בטעויות.
לדבר שפה חדשה זו חוויה רדיקלית של קבלת האחר

15 אבל אני לא הבעיה היחידה של התלמידים שלי. הם לומדים במערכת חינוך ששנים רבות מתקשה ללמד אנגלית כשפה חיה ומדוברת. לא עזרה הרפורמה מ-2017 של שר החינוך דאז נפתלי בנט, או שאר הנסיונות לחזק את כישורי הדיבור באנגלית; סקר מ-2021 גילה שעדיין רק 12% מבוגרי מערכת החינוך מרגישים בנוח לדבר אנגלית עם אנשים שלא מדברים עברית.

20 למה זה לא מצליח? כי לדבר לומדים ברחוב ובחיים, בדרך כלל כשאין ברירה אחרת. כל מי שפגשתי שהצליח ללמוד לדבר שפה חדשה במהירות שומטת לסת היה פליטה או פליט, כי הם היו צריכים לדבר כדי לשרוד. גם למהגרים התמריץ הוא משמעותי. כל השאר, כל עוד יש ברירה, יעדיפו לדבר בשפת האם שלהם, ולא בשפה זרה שממלאה את הפה בבובץ ואבנים וברגע דוחפת את מנת המשכל שלנו לצנח בעשרות אחוזים. [...]

בתי הספר בישראל לא מלמדים תלמידים לדבר. לא ערבית, לא אנגלית, לא בכלל. למרות הכיתות הצפופות והרעש במסדרונות, בתי הספר שלנו דוממים. כל נושא שנוי במחלוקת במדינה חרושת המחלוקות שלנו מושק. כל עניין שקשור למציאות הפוליטית המורכבת שבה חיים הילדים שלנו נעלם.

25 מורות מחנכות לדמוקרטיה כמו שמורות לאנגלית מלמדות אנגלית. בלי לנסות ללבן חילוקי דעות פוליטיים, בלי להזכיר את המגף על צווארה של הדמוקרטיה, בלי להשמיע קול כשמפטרים או משעים קולגות שלהן

ביום זכויות האדם, באחד מבתי הספר בהם לימדתי הדביקו על הלוח בכניסה כותרות עיתונים שונים: הפרות זכויות אדם בסין, דיכוי נשים באפגניסטן, זכויות להפלות בארגנטינה ואירלנד. לא היתה אף מילה על ישראל. זה לא מקרי. פרופסור הרפז, שחקר מדוע בתי ספר בישראל לא יכולים ולא רוצים להתמודד עם שנאת האחר, סיפר בראיון ל"הארץ" על דיסציפלינת השקט בבתי הספר הישראלים: "יש שורה ארוכה של נושאים עליהם לא מומלץ לדבר בבתי הספר, כמו הנכבה, זכויות אדם או בחינה מוסרית של פעולות צה"ל."

30 בסקר מלפני שלוש שנים התברר שגם המורים עצמם לא בטוחים באנגלית שלהם, וחלקם אפילו נמנעים מלדבר אנגלית בכיתה. גם פה האילמות באנגלית היא ההשתקפות של אילמות אחרת, עמוקה יותר. זה כנראה הדבר השני החשוב שגיליתי כשהתחלתי ללמד בבתי ספר: המורות בישראל הן ציבור שתקן. גם אצלן השיח צריך להישאר בקונצנזוס. בבית ספר אחד במרכז הארץ מורה מזועזעת העלתה בקבוצה הבית-ספרית ידיעה חדשותית על הצעת חוק שמנסה להשתיק מרצים באוניברסיטה, ונמזה שהקבוצה אינה מקום לדיונים פוליטיים. [...]

המורות שותקות, התלמידים לא יודעים לדבר. מעולם לא עבדתי במקום כה שקט כמו מערכת החינוך.